

Bài 9. HY LẠP VÀ LA MÃ CỔ ĐẠI

Học xong bài này, em sẽ:

- Giới thiệu và nhận xét được tác động của điều kiện tự nhiên (hải cảng, biển đảo) đối với sự hình thành, phát triển của nền văn minh Hy Lạp và La Mã.
- Trình bày được tổ chức nhà nước thành bang, nhà nước đế chế ở Hy Lạp và La Mã.
- Nêu được một số thành tựu văn hoá tiêu biểu của Hy Lạp và La Mã.

Hy Lạp và La Mã đều nằm trên bờ bắc Địa Trung Hải với nhiều đảo nhỏ. Địa Trung Hải giống như một cái hồ lớn, tạo nên con đường giao thông thuận lợi giữa các vùng đất. Vì vậy, từ rất sớm, nơi đây đã có những hoạt động hàng hải, ngư nghiệp và thương nghiệp. Hy Lạp là một trong những nền văn minh thế giới thời cổ đại, có ảnh hưởng mạnh mẽ đến khu vực Địa Trung Hải, trong đó có La Mã.

Điều kiện tự nhiên đã có tác động như thế nào đến sự hình thành nền văn minh Hy Lạp và La Mã? Tổ chức nhà nước của Hy Lạp và La Mã có gì nổi bật? Những thành tựu văn hoá tiêu biểu của Hy Lạp và La Mã là gì?

1. Điều kiện tự nhiên

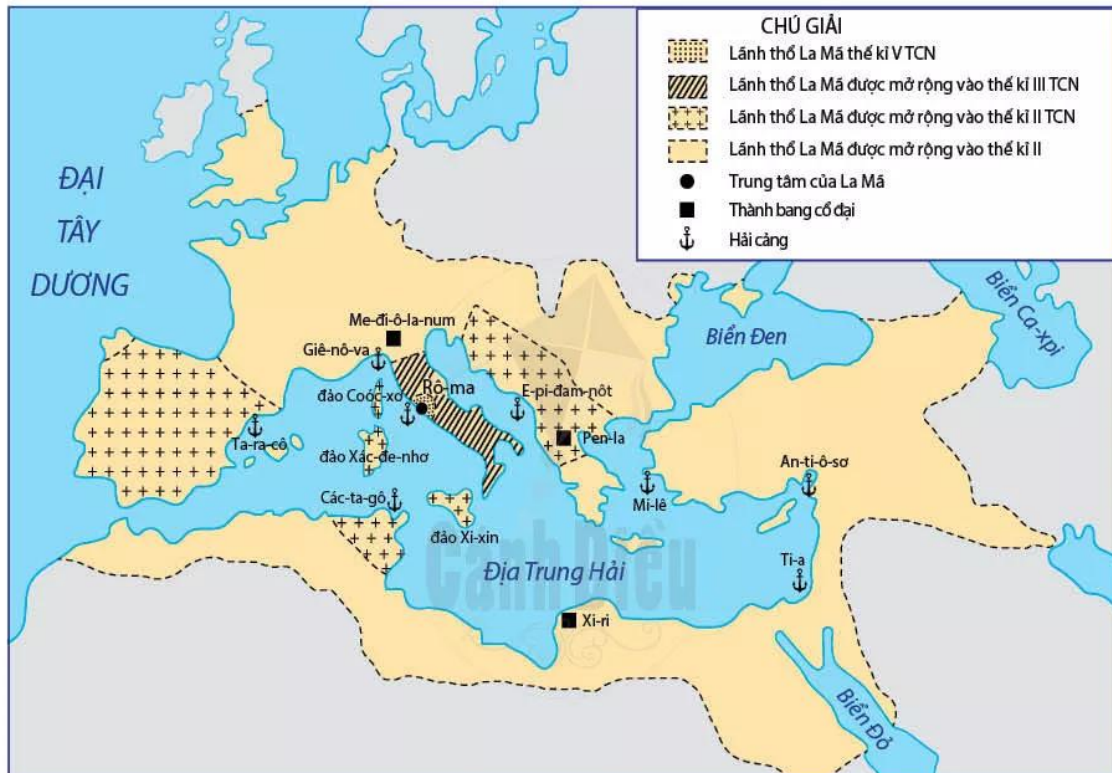

Hình 9.1. Lược đồ Hy Lạp cổ đại

Hy Lạp cổ đại có lãnh thổ rộng, bao gồm miền lục địa Hy Lạp (nam bán đảo Ban-căng), miền đất ven bờ Tiểu Á và những đảo thuộc biển Ê-giê.

Hy Lạp có ít đồng bằng, đất đai không thuận lợi cho trồng cây lương thực nhưng thích hợp với việc trồng nho và ô-liu. Hy Lạp có nhiều loại khoáng sản như sắt, đồng, vàng,... có nhiều vịnh, hải cảng thuận lợi cho sự đi lại và trú ẩn của tàu thuyền.

Nơi khởi sinh nền văn minh La Mã là I-ta-li-a, một bán đảo lớn, dài và hẹp hình chiếc ủng kéo dài ra Địa Trung Hải, xung quanh có ba đảo lớn là Xi-xin ở phía nam, Coóc-xơ và Xác-đe-nhơ ở phía tây.

Hình 9.2. Lược đồ La Mã (từ thế kỉ V TCN đến thế kỉ II)

Bán đảo I-ta-li-a có nhiều kim loại như đồng, chì, sắt,... và hàng nghìn ki-lô-mét đường biển, có nhiều cảng vịnh thuận lợi cho những hoạt động mậu dịch hàng hải.

- ?** Dựa vào các lược đồ hình 9.1, hình 9.2 và đọc thông tin, hãy:
- Xác định vị trí địa lí của Hy Lạp và La Mã cổ đại.
 - Trình bày điều kiện tự nhiên có tác động đến sự hình thành và phát triển nền văn minh Hy Lạp và La Mã.

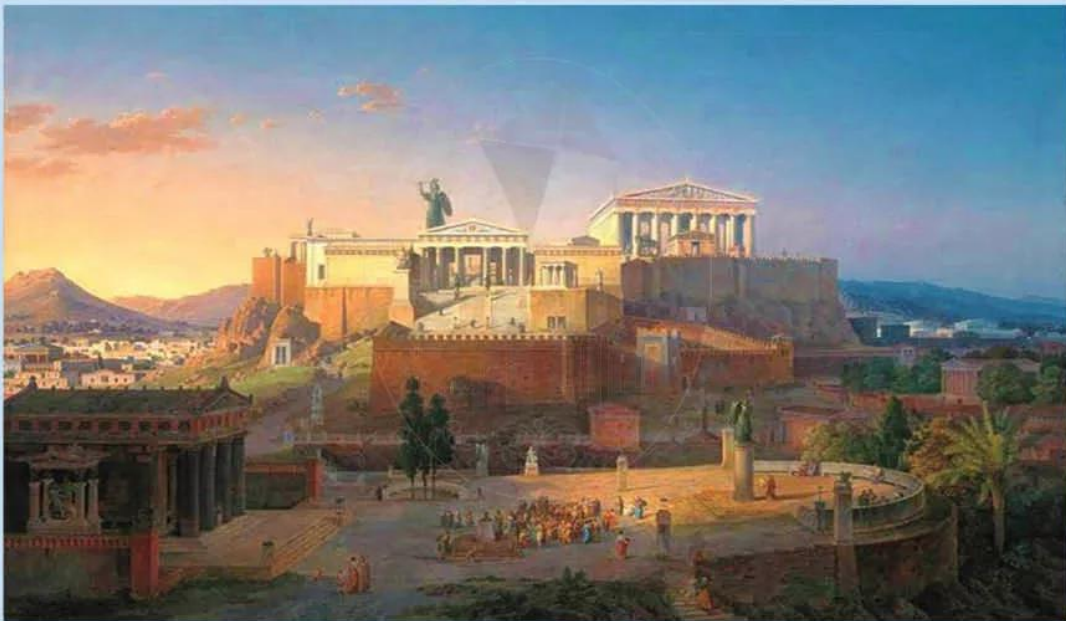
2. Tổ chức nhà nước thành bang

Từ khoảng thế kỉ VIII đến thế kỉ VI TCN, các thành bang ở Hy Lạp lần lượt ra đời. Trong đó, hai thành bang tiêu biểu nhất là Xpác-ta và A-ten. Đây là những nhà nước chiếm hữu nô lệ.

Các thành bang có đường biên giới lãnh thổ, có chính quyền, quân đội, luật pháp, hệ thống kinh tế, đo lường, tiền tệ và những thần bảo hộ riêng. Mặc dù đều là nền chuyên chính của giai cấp chủ nô, nhưng thiết chế chính trị, tổ chức nhà nước ở mỗi thành bang không giống nhau.

A-ten là thành bang tiêu biểu ở Hy Lạp thời cổ đại, có diện tích khoảng 2 000 km², dân số khoảng 400 000 người.

Hình 9.3. Thành bang A-ten (hình mô phỏng)

Hơn 30 000 người là công dân A-ten, có tư cách và có quyền công dân. Khoảng 15 000 kiều dân (dân nơi khác đến ngụ cư) được tự do sinh sống, buôn bán, làm ăn, nhưng không có quyền công dân. Khoảng hơn 300 000 nô lệ lao động, phục dịch, là tài sản riêng của mỗi chủ nô. Hơn 30 000 công dân A-ten họp thành Đại hội nhân dân, bầu và cử ra các cơ quan nhà nước, quyết định mọi công việc.

- Trình bày tổ chức nhà nước thành bang ở Hy Lạp.
- Hãy kể tên các tầng lớp xã hội trong thành bang A-ten.

3. Tổ chức nhà nước đế chế

Khoảng thế kỉ III TCN, thành bang La Mã lớn mạnh đã xâm chiếm các thành bang trên bán đảo I-ta-li-a, chinh phục các vùng đất của người Hy Lạp, các thành bang ven bờ Địa Trung Hải và trở thành một đế quốc. Lãnh thổ của đế quốc La Mã mở rộng nhất vào khoảng thế kỉ II.

Năm 27 TCN, Ôc-ta-viu-xơ trở thành người thống trị duy nhất ở La Mã. Tuy không tự xưng là hoàng đế nhưng trong thực tế, Ôc-ta-viu-xơ đã nắm trong tay mọi quyền hành và được gọi là Ô-gu-xtu-xơ (đấng cao cả, tối cao).

Hình 9.4. Tượng Ô-gu-xtu-xơ

Dưới thời Ô-gu-xtu-xơ, vai trò của Viện Nguyên lão được coi trọng, với số nghị viên khoảng 600 người, nhiều chức năng của Đại hội nhân dân trước đó được chuyển giao cho Viện Nguyên lão.

Hình 9.5. Một thành viên đang diễn thuyết tại Viện Nguyên lão (tranh minh họa)

Thời La Mã cổ đại, vào năm 73 TCN, Xpác-ta-cút đã lãnh đạo các đấu sĩ nô lệ vùng lên chống lại chủ nô. Lực lượng quân khởi nghĩa ngày càng đông, có lúc lên tới 120 000 người. Viện Nguyên lão đã phái điều 8 binh đoàn đến đàn áp.

Năm 71 TCN, nghĩa quân của Xpác-ta-cút đã kiên cường chống lại các đợt tấn công của quân La Mã. Tuy nhiên, do chênh lệch về lực lượng, Xpác-ta-cút và hàng chục nghìn người bị giết, khoảng 6 000 người bị bắt làm tù binh và bị đóng đinh trên thập tự giá.

? *Quan sát lược đồ hình 9.2 (trang 43), các hình 9.4, 9.5 và đọc thông tin, hãy trình bày tổ chức nhà nước đế chế ở La Mã.*

4. Một số thành tựu văn hoá tiêu biểu của Hy Lạp và La Mã

Dựa vào sự chuyển động của Trái Đất quay quanh Mặt Trời, người Hy Lạp và La Mã đã biết làm ra lịch. Đó là dương lịch.

Người Hy Lạp đã sáng tạo ra hệ thống chữ cái trên cơ sở mẫu tự cổ. Từ hệ thống chữ cái của người Hy Lạp, người La Mã sáng tạo ra mẫu tự La-tin, được truyền bá và sử dụng rộng rãi trên thế giới sau này.

Tên gọi	Chữ cái	Tên gọi	Chữ cái
Alpha (an-pha)	A α	Nu (niu)	Ν ν
Beta (bê-ta)	B β	Xi (dai)	Ξ ξ
Gamma (gam-ma)	Γ γ	Omicron (o-mi-cron)	Ο ο
Delta (đen-ta)	Δ δ	Pi (pi)	Π π
Epsilon (ép-si-lon)	E ε	Rho (rô)	Ρ ρ
Zeta (đi-ta)	Z ζ	Sigma (xích-ma)	Σ σ
Eta (ê-ta)	H η	Tau (thao)	Τ τ
Theta (xê-ta)	Θ θ	Upsilon (úp-si-lon)	Υ υ
Iota (ai-ô-ta)	I ι	Phi (phi)	Φ φ
Kappa (cáp-pa)	K κ	Chi (chi)	Χ χ
Lambda (lam-đa)	Λ λ	Psi (sai)	Ψ ψ
Mu (miu)	M μ	Omega (ô-mê-ga)	Ω ω

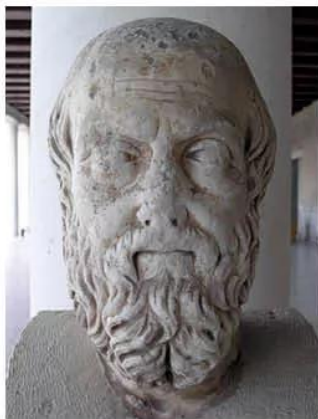
Hình 9.6. Bảng chữ cái của người Hy Lạp

Hình 9.7. Văn khắc bằng tiếng La-tin ở đầu trường Cô-li-dê (La Mã)

Người La Mã dùng chữ để viết số, gọi là số La Mã.

Thể loại văn học xuất hiện sớm nhất ở Hy Lạp là thần thoại. *I-li-át* và *Ô-đi-xê* là hai bộ sử thi nổi tiếng của Hy Lạp.

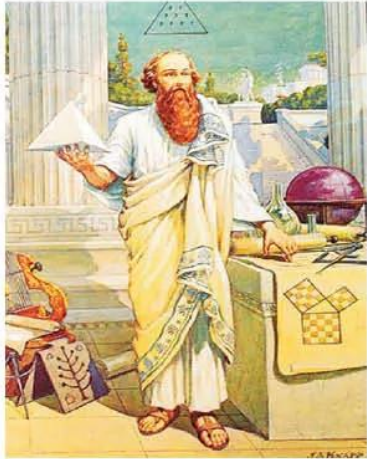

Hình 9.9. Tượng cẩm thạch Hê-rô-đốt tại Bảo tàng A-ten (Hy Lạp)

Hình 9.8. Mặt một chiếc đồng hồ sử dụng số La Mã

Ở Hy Lạp xuất hiện những nhà sử học tiêu biểu như Hê-rô-đốt với tác phẩm *Lịch sử (Historiai)*, Tu-xi-đít với tác phẩm *Lịch sử chiến tranh Pê-lô-pô-nê*,... Sử học Hy Lạp được coi là cội nguồn của sử học phương Tây. Ở La Mã nổi tiếng nhất là nhà sử học Pô-li-biu-xơ.

Hình 9.10. Nhà toán học Pi-ta-go
(tranh minh họa)

Người Hy Lạp và La Mã đã tạo nên rất nhiều công trình kiến trúc đồ sộ, nguy nga và các tác phẩm điêu khắc tuyệt mỹ.

Hy Lạp được coi là quê hương của nhiều lĩnh vực khoa học, như thiên văn học, địa lí, toán học, vật lí, triết học,... với nhiều tên tuổi nổi tiếng, như Ta-lét, Pi-ta-go, Ô-clít, Ác-si-mét, Stra-bôn, Hê-ra-clít,...

Các nhà khoa học ở La Mã chủ yếu tiếp thu những thành tựu trước đó của người Hy Lạp. Những nhà khoa học nổi tiếng ở La Mã như Ptô-lê-mê, Xi-xê-rô,...

Hình 9.11. Tượng lục sĩ ném đĩa

Hình 9.12. Đấu trường Cô-li-dê (La Mã)

Viện Bảo tàng Lu-vơ-rơ hiện đang lưu giữ khoảng hơn 380 000 hiện vật, được trưng bày trong tám khu chính, trong đó có các khu trưng bày hiện vật của Ai Cập, Hy Lạp và La Mã cổ đại,...

Địa chỉ: Quận 1, Pa-ri, Pháp.

Website: louvre.fr

Hình 9.13. Khung cảnh bên ngoài Viện Bảo tàng Lu-vơ-rơ

– *Quan sát các hình từ 9.6 đến 9.12 và đọc thông tin, hãy nêu một số thành tựu văn hoá tiêu biểu của Hy Lạp và La Mã.*

– *Những thành tựu văn hoá nào của Hy Lạp và La Mã cổ đại còn được bảo tồn đến ngày nay?*

1. Trình bày những tác động của điều kiện tự nhiên đối với sự hình thành nền văn minh Hy Lạp và La Mã.

2. Lập bảng thống kê các thành tựu văn hoá tiêu biểu của Hy Lạp và La Mã thời cổ đại.

3. Hãy tìm kiếm thông tin và giới thiệu về một công trình kiến trúc, điêu khắc của Hy Lạp hoặc La Mã mà em ấn tượng nhất.